

Uluslararası Ceza Mahkemesinde Malvarlığının Dondurulması ve Devletlerin İş Birliği Yükümlülüğü

Assets Freezing at the International Criminal Court and the Obligation of States to Cooperate

Seher ÇAKAN*

ÖZ

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), uluslararası alanda kurulan ilk daimî ceza mahkemesi olup uluslararası düzeyde işlenen ağır suçların yargılanmasını güvence altına alır. Malvarlığının dondurulması ise, bu suçların mağdurları açısından adaletin tesisi ve uğradıkları zararların gideriminde önemli bir rol oynamaktadır. UCM kapsamında malvarlığının dondurulması soruşturma, ön yargılama ve mahkûmiyet sonrası olmak üzere üç aşamada talep edilebilir.

Roma Statüsü'nde, tespit, izleme, dondurma veya el koyma" terimleri bir arada kullanılmaktadır ve bu terimlerin tanımları da ne ilgili hukuki düzenlemelerde mevcuttur ne de UCM tarafından yapılmıştır. UCM'nin uygulamasına bakıldığında, malvarlığının dondurulması iki farklı çerçevede değerlendirilebilir. Birincisi, koruyucu tedbirler kapsamında malvarlığının dondurulmasıdır. Bu tedbir, esasen mahkûmiyet öncesinde mağdurların zararlarının giderimi amacıyla uygulanmaktadır. İkincisi ise, mahkûmiyet sonrası malvarlığının dondurulmasıdır. Bu durumda hem müsadereyi sağlamak hem de mağdurların zararlarının giderimi güvence altına alınmaktadır.

UCM'nin bir yaptırım veya icra mekanizmasının olmaması nedeniyle malvarlığının dondurulması kararının icrası için taraf devletlerin iş birliği zorunludur. Roma Statüsü'ne taraf olmayan devletler bakımından gönüllülük esası söz konusudur. Roma Statüsü'nde gerek taraf devletlerin gerekse de diğer devletlerin iş birliğine yönelik düzenlemeler ile devletlerin iş birliği yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda uygulanacak yaptırımlara dair hükümler yer almaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Uluslararası Ceza Mahkemesi bağlamında malvarlığının dondurulmasına ilişkin hukuki sistemi ortaya koymak ve devletlerin bu çerçevedeki iş birliği yükümlülüklerini incelemektir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde malvarlığının dondurulması kavramı ve hukuki niteliği açıklanmaktadır. İkinci bölümde UCM uygulamasında malvarlığının dondurulması ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise devletlerin UCM ile iş birliği yükümlülüğü değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ceza Mahkemesi, Malvarlıklarının Dondurulması, Müsadere, Onarım, İş Birliği Yükümlülüğü.

* Dr.Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, scanan@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3254-6617.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Seher ÇAKAN

E-posta/E-mail: scanan@aku.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 05.09.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 14.11.2025

ABSTRACT

The International Criminal Court (ICC) is the first permanent criminal court established at the international level and ensures the prosecution of serious crimes committed internationally. The freezing of assets plays an important role in ensuring justice and repairing victims of these crimes. Within the framework of the ICC, assets freezing can be requested in three stages: investigation, pre-trial, and post-conviction.

In the Rome Statute, the terms 'identification, tracing, freezing or seizure' are used together, and the definitions of these terms are neither defined in the relevant legal regulations nor by the ICC. Considering the ICC's practice, the freezing of assets can be assessed within two different frameworks. The first is the freezing of assets as a protective measure. This measure is primarily implemented to repair the losses of victims before conviction. The second is the freezing of assets after conviction. In this case, the aim is to ensure both confiscation and reparation for the losses of victims.

As the ICC does not have an enforcement or execution mechanism, cooperation between the parties is essential for the implementation of asset-freezing decisions. For states that are not parties to the Rome Statute, the principle of voluntariness applies. The Rome Statute contains provisions regarding cooperation between both state parties and other states, as well as provisions on sanctions if states fail to fulfill their cooperation obligations.

This study aims to outline the legal framework for the freezing of assets within the context of the International Criminal Court and examine the obligations of states to cooperate in this regard. The study is divided into three sections. The first section will explain the concept of the freezing of assets and its legal nature. The second section will address the freezing of assets in the ICC's practice. The third section will evaluate the obligations of states to cooperate with the ICC.

Keywords: International Criminal Court, Freezing of Assets, Forfeiture, Reparation, Obligation to Cooperate.

GİRİŞ

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM, Mahkeme) uluslararası alanda kurulan ilk daimî ceza mahkemesidir¹ ve UCM'nin kurulması, insanlık tarihinde bir dönüm noktası kabul edilmektedir.² UCM ırkına, milliyetine veya ikametgahına bakılmaksızın, dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi

- 1 Mahkeme hakkında detaylı bilgi için bkz Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku* (Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2021) 359-436; R. Murat Önok, *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı* (Turhan Kitabevi 2003); Mesut Hakkı Çaşın, *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları* (2. Baskı, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi 2020) 1592-1614; Aslan Gündüz, *Milletlerarası Hukuk* (11. Baskı, Savaş Yayınevi 2021) (Reşat Volkan Günel(ed)) 395-405; Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk* (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 20. Bası, Turhan Kitabevi 2021) 710-713; Yusuf Aksar, *Uluslararası Hukuk II* (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin 2023) 255-296; Yusuf Aksar, *Uluslararası Ceza Hukuku* (Seçkin 2022) 61-92; Muhammet Celal Kul, *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Tecavüz (Saldırı) Suçu* (On İki Levha Yayıncılık 2016) 4-36; William A. Schabas, *An Introduction to the International Criminal Court* (Third Edition, Cambridge University Press 2007); David Scheffer, 'The International Criminal Court' in W. A. Schabas and N. Bernaz (eds), *Routledge Handbook of International Criminal Law* (Routledge 2011) 67-83; M. Cherif Bassiouni ve William A. Schabas, *The Legislative History of the International Criminal Court* (Second Revised and Expanded Edition, Brill 2016); Georgios M. Pikis, *The Rome Statute for the International Criminal Court-Analysis of the Statute, the Rules of Procedure and Evidence, the Regulations of the Court and Supplementary Instruments* (Martinus/Nijhoff Publishers 2010); Albin Eser, 'Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kurulması: Roma Statüsünün Ortaya Çıkışı ve Temel Özellikleri' in Feridun Yenisey (ed), *Uluslararası Ceza Divanı* (Arıkan 2007) (Çeviren: Faruk Turhan) 3-35; Faruk Turhan, 'Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi' in Feridun Yenisey (ed), *Uluslararası Ceza Divanı* (Arıkan 2007) 123-134; R. Murat Önok, 'UCD'nin Görev Alanı ve Uygulanan Hukuk' in Feridun Yenisey (ed), *Uluslararası Ceza Divanı* (Arıkan 2007) 171-244.
- 2 Pikis (n 1) 1.

bir kişi tarafından işlenen ve insanlığın özünü etkileyen suçlardan dolayı yargı yetkisine sahip ilk mahkeme olarak kurulmuştur³ ve Mahkemede sadece gerçek kişiler yargılanmaktadır. UCM'nin yargı yetkisinde olan soykırım suçu, saldırı suçu, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar göstermektedir ki UCM uluslararası alanda ağır suç olarak nitelendirilen suçlar çerçevesinde yargı yetkisine sahiptir. Malvarlığının dondurulması da bu suçların mağdurları açısından adaletin sağlanmasında ve uğradıkları zararların tazmininde önemli bir rol oynamaktadır.

UCM kapsamında malvarlığının dondurulması; soruşturma, ön yargılama ve mahkûmiyet sonrası olmak üzere üç farklı aşamada talep edilebilir. Bununla birlikte, malvarlığının dondurulması kavramı ne Roma Statüsü (Statü) ve ilgili diğer belgelerde ne de Mahkeme tarafından tanımlanmıştır. Mahkemenin uygulamasına bakıldığında bu kavram, iki farklı çerçevede değerlendirilebilir. İlk olarak koruyucu tedbirler çerçevesinde malvarlığının dondurulması söz konusu olabilir. Bu tedbirler esasen mahkûmiyet öncesinde mağdurların zararlarının tazmini amacıyla uygulanmaktadır. Nitekim UCM'nin, para cezaları veya hukuki yardım masrafları için, mahkûmiyet öncesinde malvarlığına geçici koruyucu tedbir uygulanabileceğini belirtmesi bu görüşü destekler niteliktedir⁴. İkinci olarak, UCM mahkûmiyet sonrasında malvarlığının dondurulmasına karar verebilir. Bu durum müsaderenin gerçekleştirilmesini ve mağdurların zararlarının tazminini güvence altına almaktadır. UCM malvarlığının dondurulmasına karar verebilmesine rağmen, Mahkemenin bunu doğrudan uygulayabilecek bir yetkisi yoktur. Bu nedenle, dondurma işlemlerinin gerçekleştirilmesi taraf devletlerin iş birliğine bağlıdır. Başka bir ifadeyle, kendi başına bir yaptırım veya icra mekanizmasına sahip olmaması, UCM'nin faaliyetlerini yürütürken devletlerle iş birliğini zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Uluslararası Ceza Mahkemesi bağlamında malvarlığının dondurulmasına ilişkin hukuki sistemi ortaya koymak ve devletlerin bu çerçevedeki iş birliği yükümlülüklerini değerlendirmektir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, malvarlığının dondurulması kavramı ve hukuki niteliği açıklanmaktadır. İkinci bölümde, UCM uygulamasında malvarlığının dondurulması ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise, devletlerin UCM ile iş birliği yükümlülüğü incelenmektedir. UCM'nin dava öncesi malvarlıklarının dondurulması veya el koyulma amaçlı koruyucu tedbir uygulamalarının çoğu gizlidir ancak bazı yüksek profilli davalarda UCM bilgi paylaşımı yapmaktadır⁵. Bu sebeple çalışmada yapılan değerlendirmeler de yalnızca paylaşılan verilerle sınırlı kalmaktadır.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Malvarlığının dondurulması kavramının evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Fakat genel olarak dondurma veya el koyma, “*bir mahkeme ya da yetkili bir makam*

3 ibid.

4 *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcisse Arido*, Decision on the ‘Requête de la défense aux fins de levée du gel des avoirs de Monsieur Aimé Kilolo Musamba’, No: ICC-01/05-01/13, 17 November 2015 paras. 19 ve 20.

5 Daley J. Birkett, *Asset Freezing at the International Criminal Court and the United Nations Security Council: A Legal Protection Perspective* (Eleven International Publishing 2021) 100-1.

tarafından verilen bir karar uyarınca, bir malın devrinin, dönüştürülmesinin, tasarrufunun veya hareketinin geçici olarak yasaklanması ya da bu mala geçici olarak el konulması veya kontrol altına alınması” şeklinde tanımlanabilir⁶. Malvarlığının dondurulması kararı, malın sahibinin veya üçüncü bir kişinin mal üzerinde zilyetliğini sürdürmesine izin verir; ancak bu karar, malın kullanımına kısıtlamalar getirerek karar yürürlükte olduğu sürece malın satılmasını, kiralanmasını, yok edilmesini ya da değerinin azalmasına yol açacak herhangi bir işlemin yapılmasını yasaklamaktadır⁷. Neticede malvarlığının dondurulması, söz konusu malvarlığı üzerinde sınırlı bir kontrol sağlamaktadır. Ayrıca bu karar alındığında, artık yargı makamlarının izni olmaksızın malvarlığı üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunulması mümkün değildir.

Roma Statüsü’nde, “tespit, izleme, dondurma veya el koyma” terimleri bir arada kullanılmıştır. Statüde bu kavramların tanımı yapılmamıştır ve dahası UCM’de bu kavramlara dair açık bir yorum getirmemiştir. UCM’nin malvarlığını dondurma yetkisi, “malvarlığının geri kazanımı” olarak adlandırılan geniş bir sistemin parçasıdır ve bu sistem, malvarlığının tespiti, izlenmesi, dondurulması ve el konulmasını kapsar⁸. Bu çerçevede UCM, varlıkların tespiti, izlenmesi ve bunlara el konulması veya dondurulması işlemlerini mali soruşturmalar çerçevesinde değerlendirmektedir⁹. Yine Temyiz Dairesi “malvarlığının dondurulmasının, Statü’nün madde 21(3) hükmü ile uyumlu bir şekilde uygulanması gereken geçici bir koruyucu tedbir olduğu(nu)” belirtmiştir¹⁰. Dolayısıyla varlıkların dondurulması; tespit, izleme ve el koyma gibi işlemlerle birlikte, genellikle varlıkların müsaderesinden önce uygulanan geçici hukuki adımlardan biridir fakat dondurma işlemi her zaman zorunlu değildir; bu, ilgili ulusal mevzuata bağlıdır¹¹.

Öte yandan müsaderede ise, mülkten yoksun bırakma, belirli bir suçtan dolayı mahkûmiyet kararı sonrası gerçekleşir¹². Roma Statüsü’nde “*forfeiture*” terimi müsadere anlamında kullanılmakta ve madde 77(2)’ye göre hapis cezasına ek olarak uygulanan bir yaptırımdır. Bu bağlamda Ön Yargılama Dairesi, müsadere amacıyla malvarlığının dondurulmasını devletlerden talep edebilir ve burada özellikle mağdurların nihai menfaatinin korunmasına yönelik koruyucu tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır¹³. Müsadere edilen malvarlığı, mağdurların hakları gözetilerek onların korunması ve zararlarının giderilmesi amacıyla kullanılmaktadır¹⁴. Bu doğrultuda elde edilen gelirler Mağdurlar

6 1988 United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs And Psychotropic Substances madde 1(l); United Nations Convention against Transnational Organized Crime madde 2(f); United Nations Convention against Corruption madde 2(f). United Nations Office On Drugs And Crime, Manual On International Cooperation for the Purposes of Confiscation of Proceeds of Crime (2012) 2.

7 United Nations Office On Drugs And Crime (n 6) 3.

8 ICC, ‘Financial Investigations and Recovery of Assets’ (2017) 5 < https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Freezing_Assets_ accessed 10 June 2025; Birkett, *Asset Freezing at the International Criminal Court* (n 5) 20.

9 Financial Investigations and Recovery of Assets (n 8) 5.

10 *The Prosecutor v. [Redacted]*, Judgment on the Appeal of the Prosecutor Against the Decision Of [Redacted], ICC-ACRed-01/16, 15-02-2016 para. 53.

11 Birkett, *Asset Freezing at the International Criminal Court* (n 5)10.

12 Michele Simonato, ‘Confiscation and Fundamental Rights Across Criminal and Non-criminal Domains’ (2017) 18 *Era Forum* 365, 366.

13 Roma Statüsü madde 57(3)(e).

14 ICC, Rules of Procedure and Evidence (Second Edition 2013) madde 221(2).

İçin Güven Fonu'na¹⁵ aktarılmaktadır. Fakat, müsadere kararının verilebilmesi için malvarlığı ile suç arasında bir bağın olması şarttır. Nitekim Roma Statüsü madde 77(2)(b)'ye göre, müsadere cezası yalnızca suç gelirleriyle sınırlıdır. Ayrıca Roma Statüsü madde 93(1)(k), suçta kullanılan araçların önleyici tedbir olarak dondurulmasına veya el konulmasına imkân tanımaktadır. Bu düzenleme uyarınca, UCM soruşturma aşamasında belirli malvarlıklarının dondurulmasını veya el konulmasını talep edebilir ancak bu, söz konusu malvarlıklarının sürecin nihai aşamasında mutlaka müsadere edileceği anlamına gelmemektedir¹⁶.

II. UCM'DE MALVARLIĞININ DONDURULMASI

Malvarlığının dondurulması amacıyla devletlerden iş birliği, soruşturma aşaması, ön yargılama aşaması ve mahkûmiyet sonrası olmak üzere üç farklı aşamada talep edilebilir. Malvarlığının dondurulması, suçla bağlantılı malların müsadere edilmesini sağlamak ve mağdurlar için tazminat ödemesini güvence altına almak amacıyla uygulanır¹⁷.

A. SORUŞTURMA AŞAMASI

Malvarlığının dondurulması, savcılığın soruşturma yetkileri çerçevesinde ve Roma Statüsü madde 54(2)(a) kapsamında iş birliği talep etme yetkisine dayanmaktadır ve bu çerçevede, Savcılık, devletlerden malvarlığının tespiti, izlenmesi, dondurulması ve el konulması işlemlerini içeren iş birliğini talep edebilir. Keza Savcılık, *“malvarlıklarının tespiti, izlenmesi, dondurulması ve el konulması amacıyla Roma Statüsü madde 93(1)(k)”* çerçevesinde devletlere iş birliği talebinde bulunabilir. Ayrıca madde 54 (3)(c)'ye göre savcı, *“ilgili yetki ve/veya görev alanına uygun olarak herhangi bir Devletin veya hükümetlerarası örgütün ...iş birliğini talep edebilir.”* Soruşturma başlatmak için Ön Yargılama Dairesi'nin izni zorunludur; ancak bu izin alındıktan sonra Savcılık, mahkeme kararı olmadan doğrudan devletlerden iş birliği talebinde bulunabilir¹⁸. Dolayısıyla soruşturma aşamasında, savcının malvarlığıyla ilgili iş birliğini talep edebilmesi için sadece soruşturmanın başlamış olması yeterlidir.

Savcılık Ofisi Düzenlemeleri (The Regulations of the Office of the Prosecutor) madde 49'da “Malvarlığının İzlenmesi” başlığı altında, Savcılığın Roma Statüsü maddeler 57(3)(e), 77(2)(b) ve 93(1)(k) kapsamında, *“yürüttüğü soruşturmalarda özellikle gelirlerin, mülklerin, varlıkların ve suç araçlarının tespiti, izlenmesi, dondurulması veya el konulması hususlarına özel önem”* vermesi gerektiğine yer verilmiş ve *“bu işlemlerin mağdurların nihai yararı için yapılması”* gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla bu hüküm, malvarlığının dondurulmasının mağdurların yararına olarak

15 Fon için bkz Seher Çakan, 'Mağdurlar için Güven Fonu' (2021) 8(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 361-386.

16 Bkz Manuel Galvis Martinez, 'Forfeiture of Assets at the International Criminal Court; The Short Arm of International Criminal Justice' (2014) 12(2) Journal of International Criminal Justice 193, 210.

17 Bkz Georges Pavlidis, 'Asset Recovery in the Context of International Criminal Court Proceedings in Light of FATF Standards' (2020) 30(4) Swiss Review of International and European Law 521, 524.

18 REDRESS, Financial Accountability at the International Criminal Court: Compliance with ICC Asset Recovery Requests (2024) 14.

soruşturma evresinde bile önemli olduğunu göstermektedir. Dahası bu düzenleme, Roma Statüsü'nün farklı aşamalardaki yetki mekanizmaları arasında bir bağlantı olduğunu ortaya koymaktadır: Savcılık Ofisi, madde 93(1)(k) çerçevesinde devletlerden iş birliğini talep edebilir; Ön Yargılama Dairesi, madde 57(3)(e) uyarınca “koruyucu tedbirler” alabilir ve Yargılama Dairesi, madde 77(2)(b) kapsamında cezai müsadere kararları verebilir¹⁹. Bu yapı, soruşturma, koruyucu tedbir ve müsadere süreçleri arasında hukuki ve işlevsel bir bütünlük oluşturduğunu göstermektedir.

Savcılık, aynı zamanda mali soruşturmaları yürütür ve bu soruşturmalar Savcılık Ofisinin Mali Soruşturma birimi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda mali soruşturmalar, hem malvarlıklarının tespitini sağlamak hem de gelecekteki olası müsadere kararları ile mağdurlara yönelik onarım²⁰ işlemleri için temel oluşturmak amacıyla yürütülür²¹.

B. YARGILAMA ÖNCESİ KORUYUCU TEDBİRLER

1. Genel Olarak

Roma Statüsü madde 93(1)(k) taraf devletlere, “*İyi niyetli üçüncü kişilerin haklarına hanel getirmeksizin, suçtan elde edilen gelirlerin, malların, varlıkların ve suçun işlenmesinde kullanılan araçların nihai olarak müsadere edilmek amacıyla tespit edilmesi, izlenmesi ve dondurulması veya el konulması*” bakımından UCM ile iş birliği yapma yükümlülüğü getirmiştir. Bu doğrultuda Ön Yargılama Dairesi Statü madde 93(1)(k) uyarınca, bir tutuklama emri veya mahkemeye çağrı belgesiyle taraf devletlerden iş birliğini talep eder ve özellikle mağdurların nihai yararı için, müsadere amacıyla koruyucu tedbirler alabilir²². Böylece Ön Yargılama Dairesi malvarlıklarının tespit edilmesi, izlenmesi, dondurulması veya el konulmasını koruyucu tedbir niteliğinde uygulayabilmektedir. Malların veya varlıkların dondurulması işlemi, taraf devletlerin ulusal hukuklarına uygun olarak gerçekleştirilir.

Koruyucu tedbirlere ilişkin hükümler UCM'nin Usul ve Delil Kurallarının 99. maddesinde de düzenlenmiştir. Bu bağlamda Statü'nün 57(3)(e) maddesi ile Usul ve Delil Kurallarının 99(1) maddesinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Ön Yargılama Dairesi, Roma Statüsü madde 57(3)(e) uyarınca koruyucu tedbirler için resen harekete geçebileceği gibi savcının talebi üzerine de bu tedbirleri alabilir. Bu doğrultuda madde 99'a göre UCM, resen veya savcının başvurusu üzerine veya onarım talebinde bulunan veya yazılı taahhütte bulunan mağdurların ya da onların yasal temsilcilerinin talebi üzerine koruyucu tedbirlerin gerekip gerekmediğine karar verir. Statü kapsamında sanıklar ve temsilcileri iş birliği talebinde bulunamamakla birlikte, sanığın savunmasının hazırlanmasına yardımcı olmak amacıyla iş birliği talep edilebilir²³. UCM'ye göre ayrıca, Roma

19 Bkz ibid.

20 UCM kapsamında onarım için bkz Seher Çakan, *Uluslararası Hukukta Bireyin Onarım Hakkı* (Astana Yayınları 2021) 206-247.

21 Financial Investigations and Recovery of Assets (n 8) 5.

22 Roma Statüsü madde 57(3)(e).

23 Roma Statüsü madde 57(3)(b).

Statüsü'nün 9. Bölümü kapsamında öngörülen iş birliği yükümlülüklerinin yerine getirilmesi sanığın onayına tabi değildir²⁴.

Ön Yargılama Dairesi malvarlığıyla ilgili iş birliği talebinde bulunacaksa, bazı koşulların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu bağlamda Roma Statüsü madde 58(1)(a) çerçevesinde bir “*Kişinin Mahkemenin yargı yetkisi dahilinde bir suç işlediğine inanmak için makul gerekçe*” olmalıdır. Yine Ön Yargılama Dairesi'nin madde 57(3)(e) çerçevesinde bir güvenceye başvurulabilmesi için, Roma Statüsü madde 58 uyarınca bir tutuklama emri ya da mahkemeye çağrı belgesinin çıkartılmış olması şarttır²⁵.

Ön Yargılama Dairesi, koruyucu tedbir kararı verirken sınırsız yetkiye sahip değildir; bu çerçevede sanığın bireysel durumu göz önünde bulundurularak uygun şekilde tedbir kararı verilmektedir²⁶. Statü madde 57(3)(e) ve Usul ve Deliller Kurallarına göre, Ön Yargılama Dairesi “*delillerin gücü ve ilgili tarafların haklarını dikkate alarak, özellikle mağdurların nihai yararı için, müsadere amacıyla koruyucu tedbirler almak üzere, madde 93(1)(k) fıkrası uyarınca Devletlerin iş birliğini talep*” edebilir. Bu madde kapsamında koruyucu tedbirlere hükmedilebilmesi için deliller ve tarafların haklarının korunması önemlidir. Bu bakımdan Statü madde 57(3)(e)'ye göre UCM'nin koruyucu tedbirlere hükmedebilmesi için, “*delillerin gücü, ilgili tarafların hakları ve koruyucu tedbirlere ilişkin emrin özellikle mağdurların nihai yararına olup olmayacağını*” dikkate alması gerekir²⁷. Ayrıca Usul ve Delil Kuralları madde 146(2)'ye göre²⁸, suçtan kaynaklanan zararlar ile failin suçtan elde ettiği kazanç da göz önünde bulundurulmalıdır. Hiçbir koşulda, belirlenen toplam ceza miktarı, mahkûmun varlıklarının ve mülklerinin toplam değerinin %75'ini aşamaz. Bu oran hesaplanmadan önce, hükümlünün ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin mali ihtiyaçlarını karşılayacak uygun bir miktar bu toplamdan düşülmelidir.

Temelde UCM, malvarlığının dondurulması hususunda bildirimde bulunmak zorunda değildir. Fakat UCM, olayın koşullarına göre, bildirim yapılmasının tedbirin etkinliğini tehlikeye atmayacağına kanaat getirmesi halinde, bildirim yapılabilir ve bu durumda Kayıt Bürosu (Registrar), ilgili kişilere

24 Ayrıca bkz *the Prosecutor v. Uhuru Mulgai Kenyatta*, Decision on the Prosecution's Revised Cooperation Request, No: ICC-01/09-02111 Date: 29July 2014 para. 47.

25 Ayrıca bkz *the Prosecutor v. [Redacted]*, Judgment on the Appeal of the Prosecutor Against the Decision Of [Redacted] (n 10) para. 47.

26 *The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta*, Decision on the Implementation of the Request to Freeze Assets, No: ICC-01/09/02/11, 8 July 2014 para. 17. “*Delillerin yeterliliği*” ifadesinin ne anlama geldiği Savcılık Ofisi Yönetmelikleri kapsamında açıklanmıştır. Savcılık “*suçtan elde edilen mal varlıkları ve suçun işlenmesinde kullanılan araçların tespiti, izlenmesi, dondurulması veya el konulması için tedbirleri*” talep ederken; “*(a) Belirli bir yetki alanı içinde tespiti, izlenmesi veya dondurulması gereken suç gelirleri, malvarlığı, varlıklar veya suç araçlarının varlığına ilişkin mevcut spesifik bilgilerin durumu; ve Bu varlıkların tasarruf yetkisine sahip olan kişiler hakkında ilgili bilgiler(i)*” dikkate alacaktır (ICC, Regulations of the Office of the Prosecutor (2011), Date of entry into force: 23th April 2009 Regulation 54).

27 ibid para. 19, dipnot 36. Ayrıca bkz William A. Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute* (Second Edition, Oxford University Press 2016) 884.

28 Mahkeme, Usul ve Delil Kuralları madde 146(2)'de belirtilen kriterlerin, 77(2)(a) maddesine ilişkin para cezalarına ilişkin olduğunu belirtirken onarımların değerlendirilmesinde de yol gösterici olabileceğini düşünmektedir (Decision on the implementation of the request to freeze assets (n 26) para. 17. dipnot).

veya devletlere bildirim yapar²⁹. Koruyucu tedbirlerin etkili olması amacıyla devletler, malvarlığını talebin muhatabı olan kişiye önceden bildirim yapmadan dondurabilmelidir³⁰. Bildirim yapılmadan verilen kararlar için, UCM mümkün olan en kısa sürede bildirimde bulunur ve bu doğrultuda ilgili kişileri, kararları iptal etmeye ya da kararların başka şekilde değiştirilmesi konusunda görüşlerini sunmaya davet eder³¹. Bu da ilgili kişilerin UCM’de malvarlıklarının dondurulması kararlarına karşı itiraz etme hakkı olduğunu göstermektedir.

UCM, itiraz usulünün nasıl olduğuna da *Bemba ve diğerleri* kararında değinmiştir. Buna göre, “Geçici niteliği ve sanığın temel haklarından biriyle ilgili olması nedeniyle, malvarlığına el konulmasına ilişkin karar, sanığın geçici olarak serbest bırakılmasına ilişkin karara benzer şekilde değerlendirilebilir ve bu karar, Statü’nün 82(1)(b) maddesi uyarınca ilgili Dairenin izni olmaksızın temyiz edilebilir”³². Böylece her ne kadar açıkça Roma Statüsü ve diğer düzenlemelerde yer almasa bile, “Soruşturulan veya yargılanan kişinin serbest bırakılmasını kabul eden veya reddedilmesine ilişkin kararlar(da)” olduğu gibi, malların veya varlıkların dondurulması kararına da temyiz yolu açıktır.³³ Ayrıca Roma Statüsü madde 82(4) ve Usul ve Delil Kuralları madde 150(1) uyarınca, Statü madde 75 çerçevesinde verilen onarım kararlarına karşı doğrudan temyiz hakkı tanınmıştır. Bu tür kararlar, malların veya varlıkların dondurulması durumunda olduğu gibi doğrudan mülkiyet hakkını etkileyebileceği için, söz konusu hükümler malvarlığının dondurulması kararları açısından da uygulanabilir niteliktedir³⁴.

2. Koruyucu Tedbirlerin Kapsamı: Roma Statüsünün 57(3)(e) ve 93(1)(k) Maddelerinin Yorumu ve Onarım Kararlarına Uygulanabilirliği

Roma Statüsü madde 93(1)(k), UCM’nin taraf devletlerden talep edebileceği iş birliği türlerini düzenlemektedir ve yine madde 57(3)(e)’de devletlerin mağdurların nihai yararı için, müsadere amacıyla alınacak koruyucu tedbirlerde işbirliği yükümlülüğüne sahip olduklarına yer verilmiştir. Bu maddeler dikkate alındığında, taraf devletlerin UCM’ye yalnızca ceza yargılamasının sonunda malvarlığının tespiti, izlenmesi, dondurulması ve el konulması konularında iş birliği yükümlülükleri olduğu ve bu maddelerin dar yorumlanarak onarıma ilişkin hususlara doğrudan uygulanmayacağı sonucuna varılabilir³⁵. Ancak *Lubanga* davasında Ön Yargılama Dairesi I’nin bu görüşü benimsemediği görülmektedir. UCM’ye göre Roma Statüsü madde 57(3)(e), Usul ve Delil Kuralları madde 99 ile birlikte değerlendirildiğinde koruyucu tedbirlerin, onarım kararlarına uygulanabilir olduğu

29 Rules of Procedure and Evidence (n 14) madde 99(2); Birkett, *Asset Freezing at the International Criminal Court* (n 5) 94; Schabas (n 27) *The International Criminal Court: A Commentary* 884.

30 Bkz REDRESS (n 18), 16.

31 Rules of Procedure and Evidence (n 14) madde 99(2).

32 *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcisse Arido*, Decision on Mr Kilolo’s “Notice of Appeal against the Decision of the Single Judge ICC01/0501/13-743Conf-Exp” dated 10 November 2014 and on the Urgent Request for the Partial Lifting of the Seizure on Mr Kilolo’s Assets dated 24 November 2014, No: ICC-01/05-01/13, 1 December 2014 5.

33 ibid.

34 ibid.

35 *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, Decision on the Prosecutor’s Application for a Warrant of Arrest. Article 58, No: ICC-01/04-01/06 Date: 10 February 2006 para. 132. Ayrıca bkz Birkett, *Asset Freezing at the International Criminal Court* (n 5) 101.

anlaşılmaktadır³⁶. Diğer bir örnek ise *Kenyatta* davasıdır. 5 Nisan 2011 tarihinde açılan davada Uhuru Muigai Kenyatta ve Mohammed Hussein Ali'nin malvarlıklarının tespit edilmesi, izlenmesi, dondurulması ya da el konulması amacıyla UCM, Kenya Cumhuriyetine iş birliği talebinde bulunmuştur. Ancak Kenya hükümeti, Ön Yargılama Dairesi'nin emrinin hukuki bir dayanağı olmadığını ve iptal edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Kenya hükümet

“Roma Statüsü madde 93(1)(k) ve madde 57(3)(e), Usul ve Delil Kurallarının 99. maddesi ile birlikte okunduğunda, bu hükümler uyarınca iş birliği talebinde bulunulmadan önce karşılanması gereken üç temel ön koşul olduğunu yineledi: (i) Ceza suçlarının tüm yargılama süreci sonunda ispatlanmış olması;(ii) Mahkemenin, kişinin doğrudan ya da dolaylı olarak suç işlemek suretiyle gelir, malvarlığı ve mülk elde ettiğini tespit etmiş olması; ve/veya (iii) Sanığın, suçu işlerken tanımlanan malvarlığı ve mülkleri kullanmış olması”³⁷.

Yargılama Dairesi V (B)'ye göre ise,

“Çoğunluk, Statü madde 93(1)(k)'nin geniş şekilde formüle edildiğini ve bir Dairenin, suç gelirleri, mülkiyet ve malvarlığı ile ‘suç araçlarına’ ilişkin koruyucu tedbirlerin uygulanması konusunda bir Devletten iş birliği talep edilmesine izin verildiğini gözlemlemektedir... Metin düz anlamıyla okunduğunda, malvarlığı veya mülkle ilgili koruyucu tedbir talebi için, sanığın çağrıldığı, suçlandığı ya da mahkûm edildiği suçlarla arasında bir bağ olması gerekmez”³⁸.

Ayrıca Roma Statüsü madde 93(1)(k) hükmünde geçen malvarlığı ifadesi, söz konusu malvarlığının iddia edilen suçlardan kaynaklandığı veya başka bir şekilde bunlarla bağlantılı olduğu anlamına gelmez³⁹. UCM'nin bu tespitinden yola çıkarak Statü madde 77(2)(b) uyarınca, müsadereye tabi tutulabilecek gelir, malvarlığı ve mülklerin dondurulması için suçla bir bağlantısının olması gerekmekte iken koruyucu tedbirlerde böyle bir bağ aranmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu görüş *Kilolo* davasında da teyit edilmiştir. Yargılama Dairesi VII, suç gelirlerinin Roma Statüsü kapsamındaki suçlardan elde edilmiş veya suçlarla bağlantılı olması gerektiği yönünde bir koşulun olmadığını ve “ 93(1)(k) maddesindeki ‘suçlara ilişkin’ ifadesi, ‘mallar ve varlıklara’ değil, ‘suç araçlarına’” atıfta bulunduğu yer vererek “57(3)(e) maddesinin 77(2)(b) maddesiyle birlikte okunması sonucunda, söz konusu varlıklar ile sanığa isnat edilen suçlar arasında bir bağ kurulması gerektiği sonucu(nun)” da çıkmayacağını vurgulamıştır⁴⁰. Çünkü 57(3)(e) maddesi, yalnızca 77(2)(b) maddesinde düzenlenen müsadere cezasıyla sınırlı olmayıp ayrıca, Statü ve Usul ve Delil Kurallarında öngörülen diğer müsadere türlerini de kapsayacak şekilde yorumlanması gerekmektedir⁴¹.

36 Decision on the Prosecutor's Application for a Warrant of Arrest (n 32) paras. 133-135.

37 Decision on the Implementation of the Request to Freeze Assets (n 26) para. 10

38 ibid para. 16.

39 Decision on the ‘Requête de la défense aux fins de levée du gel des avoirs de Monsieur Aimé Kilolo Musamba’ (n 4) para. 17.

40 ibid. Ayrıca bkz Rules of Procedure and Evidence (n 14) madde 166(2).

41 *The Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo*, Decision Concerning Pre-Trial Chamber I's Decision of 10 February 2006 and the Incorporation of Documents into the Record of the Case against Mr Thomas Lubanga Dyilo, ICC-01/04-01/06-8-

Temyiz Dairesi 2016 yılında *Kenyatta* kararındaki geniş yorumun geçerliliğini onamıştır. Temyiz Dairesi, Roma Statüsü madde 93(1)(k)'deki "malvarlığı ve varlıklar" ifadesinin suçlarla açık ya da zımni bir bağ kurulması gerektiğine dair herhangi bir ifadeyi içermediğini yinelemiştir⁴². Bu husus da suçla bağlantısı olmayan malvarlıklarına da koruyucu tedbir uygulanabileceği anlamına gelir. Temyiz Dairesine göre, 57(3)(e) maddesinde geçen "müsadere amacı" ibaresi yalnızca 77(2)(b) maddesinde yer alan cezai müsadereyi ifade etmez; dahası Statü'de ve Usul ve Delil Kurallarında öngörülen diğer müsadere türlerini de kapsar ve bu bağlamda 77(2)(b) maddesi çerçevesindeki müsadere, cezai bir yaptırım olmasına karşın, Roma Statüsü madde 75'te mağdurlara onarımın sağlanması amacıyla müsadere söz konusudur⁴³. Temyiz Dairesine göre Statü madde 57(3)(e) ve madde 93(1)(k), koruyucu tedbirlerin yalnızca madde 77(2)(b)'deki gibi cezai müsadere amacıyla alınabileceği şeklindeki dar yorum benimsenirse mağdurların, yargılamanın erken aşamalarında muhtemel onarımlar için koruyucu tedbirleri talep edememesine sebep olur ve neticede söz konusu mağdurlar, ulusal sistemlerdeki mağdurlara kıyasla belirgin bir dezavantajlı konuma düşer⁴⁴. Temyiz Dairesine göre, 93(1)(k) maddesinin sadece suçtan elde edilen varlıklarla sınırlı yorumlanması, UCM'nin onarım kararlarını uygulamasını engelleyebileceği sebebiyle madde 93(1)(k) hükmünün geniş bir şekilde yorumlanması ve yalnızca suçtan elde edilen değil, tüm malvarlıklarının koruyucu tedbirlere tabi tutulabilmesini gerektirmektedir⁴⁵. Bu yaklaşım, onarım kararlarının etkin şekilde uygulanabilmesi için gereklidir. Sonuç olarak koruyucu tedbirler mağdurlar lehine verilecek onarım kararlarının gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılabilir⁴⁶.

C. MAHKÛMİYET SONRASI

Mahkumiyetten sonra UCM, Roma Statüsü madde 75 kapsamında mağdurlar lehine onarıma hükmedebilir. Böylece Yargılama Dairesi, bir mahkûmiyet sonrası verdiği kararı uygulamak için madde 93(1)(k) uyarınca, devletlerden iş birliği ve tedbir talep edilip edilmeyeceğine karar verebilir⁴⁷. Ayrıca Yargılama Dairesi madde 77(2)(b) kapsamında hapis cezasına ek olarak, iyi niyetli üçüncü kişilerin haklarına hâle getirmeksizin suçtan elde edilen malvarlıklarının müsadere karar verebilir. Sonuçta, bir kişi mahkûm edildikten sonra, UCM hem Roma Statüsü madde 75'te yer alan onarıma hem de madde 77(2)(a) ve (b)'de öngörülen para cezasına veya müsadere karar verebilir. Roma Statüsü madde 93(1)(k) hükmü, mahkûmiyet sonrası para cezası veya müsadere kararı için kullanılıp kullanılamayacağı belirsiz olmasına rağmen onarım amaçlı iş birliği taleplerinin mahkûmiyet sonrasında da yapılabileceği kesindir⁴⁸. Başka bir ifadeyle Yargılama Dairesi'nin

Corr, 24 February 2006 para. 135; Decision on the Implementation of the Request to Freeze Assets (n 26) para. 12-3.

42 *The Prosecutor v. [Redacted]*, Judgment on the Appeal of the Prosecutor Against the Decision Of [Redacted] (n 10) paras. 41-2.

43 *ibid* para. 45.

44 *ibid*, para. 50.

45 *ibid* para. 52.

46 *Bkz the Prosecutor v. Bosco Ntaganda*, Decision on the Prosecution Application for a Warrant of Arrest, No: ICC01/0402/06 Date: 6 March 2007 para. 85.

47 Roma Statüsü madde 75(4).

48 REDRESS (n 18) 21.

malvarlığının dondurulması veya el koyulması amacıyla yaptığı iş birliği taleplerinin mahkûmiyet sonrasında verilen para cezası ve müsadere bakımından uygulanabilirliği muğlakken onarım açısından açık bir uygulamadır.

Statü'nün 9. ve 10. Bölümleri dikkate alındığında, iş birliği taleplerinin onarım kararı öncesinde yapılacağı ima edilse de uygulama, söz konusu taleplerin karar aşamasından sonra da yapılabileceğini göstermektedir⁴⁹. UCM'ye göre, özellikle uygulama aşaması başta olmak üzere onarımın her aşamasında taraf devletlerin iş birliği yükümlülüğü vardır⁵⁰. Diğer bir ifadeyle UCM onarım kararlarının uygulanmasını sağlamak amacıyla taraf devletleri her zaman iş birliğine davet edebilir. Bu doğrultuda UCM “*Taraf Devletlerin Mahkemeyeyle tam iş birliği yapma yükümlülüğü olduğunu hatırlat(arak)*” “*uygun bir zamanda, mevcut onarım kararının yerine getirilmesini sağlamak amacıyla Statü madde 75(4) uyarınca Taraf Devletlerin yardımına başvurulması gerekip gerekmediğini değerlendirilece(ğini)*” ifade etmiştir⁵¹.

III. DEVLETLERİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A. İŞ BİRLİĞİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Taraf devletlerin UCM ile iş birliği yükümlülükleri, Roma Statüsü'nün 9. Bölümünde “Uluslararası İş Birliği ve Adli Yardım” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu çerçevede Roma Statüsü madde 93(1) (k)'ye göre, “*iyi niyetli üçüncü kişilerin haklarına hâle getirmeksizin, malların ve varlıkların ve suçun işlenmesinde kullanılan araçların, nihai olarak müsadere edilmesi amacıyla tespiti, izlenmesi ve dondurulması veya el konulması*” hususunda taraf devletler UCM'nin taleplerini gerek 9. Bölüm gerekse de ulusal hukuklarına uygun şekilde soruşturma yapmak ve yargılamaları gerçekleştirmekle yükümlüdür. UCM'nin bir yaptırım veya icra mekanizmasının olmaması, faaliyetlerini yürütürken devletlerle iş birliğini zorunlu kılmaktadır. UCM söz konusu işlemlerin yapılması için devletleri iş birliğine çağırır. Bu nedenle ilgili işlemlerin yürütülmesi devletlerin iş birliğine bağlıdır. Dolayısıyla, uluslararası ceza adaletinin işleyişinde devletlerin etkin ve iyi niyetli iş birliği, UCM'nin görev ve yetkilerini yerine getirebilmesinin ön koşulu niteliğindedir.

İş birliği talepleri, taraf olan devletlerin yanı sıra, Statü madde 87 kapsamında, UCM tarafından, taraf olmayan bir devlete *ad hoc* bir düzenleme veya anlaşma temelinde yöneltilebilir⁵². Bu doğrultuda,

49 ibid 23.

50 *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, Order For Reparations, ICC-01/04-01/06-3129-AnxA 03 March 2015 para. 50; *The Prosecutor v. Germain Katanga*, Order for Reparations Pursuant to Article 75 of the Statute With One Public Annex (Annex I) And One Confidential Annex Ex Parte, Common Legal Representative of the Victims, Office of Public Counsel for Victims and Defence Team for Germain Katanga (Annex II), No: ICC-01/04-01/07 Date: 24 March 2017 para. 324; *The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi*, Reparations Order, No: ICC-01/12-01/15 Date: 17 August 2017 para. 36.

51 Order for Reparations Pursuant to Article 75 of the Statute With One Public Annex (Annex I) (n 50) para. 329; *The Prosecutor v. Bosco Ntaganda*, Reparations Order, No: ICC-01/04-02/06 Date: 8 March 2021 para. 256.

52 Kimberly Prost, ‘Co-operation with ICC: Arrests and Surrender, the Gathering of Evidence and Asset Forfeiture’ (2009) 73, 74 <<https://www.thecommonwealth.org/index.php/comsec/catalog/download/805/805/6451?inline=1>>

Statü'nün 87(5) maddesi, Mahkemeye taraf olmayan Devletleri iş birliğine davet etme yetkisi verir.⁵³ Böylece Roma Statüsü'ne taraf olmayanların iş birliği yükümlülüğü yoktur. Nitekim Mahkeme ile taraf olmayan devletler arasındaki iş birliği "gönüllülük esasına dayalıdır"⁵⁴. Bu husus da Roma Statüsü'ne taraf olmayan devletlere, yapılan bir anlaşmayla Mahkeme ile "tam iş birliği" yapma yükümlülüğü getirilebileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca BM Şartı madde 13(b) uyarınca, Şartın VII. Bölümü kapsamında Güvenlik Konseyi tarafından UCM Savcılığı'na havale edilen durumlarda, ilgili devlet Roma Statüsü'ne taraf olmasa dahi iş birliği yapma yükümlülüğü altındadır⁵⁵.

Genel iş birliği yükümlülüğü madde 86'da düzenlenmektedir ve bu maddeye göre "*Taraf Devletler, bu Statü hükümlerine uygun olarak, Mahkemenin yargı yetkisi kapsamındaki suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında Mahkeme ile tam iş birliği içinde olacaktır.*" Ancak tam iş birliğinin ne anlama geldiği ne Roma Statüsü'nde ne de diğer düzenlemelerde açıklanmaktadır. Temyiz Dairesine göre, Roma Statüsü kapsamında "tam iş birliği", "*Taraf Devletlerin Mahkemeye karşı olan ve Mahkemenin yargı yetkisinin etkin şekilde kullanılabilmesi için gerekli tüm yükümlülüklerini*" ifade eder⁵⁶. Yargılama Dairesi III de Statü'nün 9. Bölümünün, UCM ile devletler arasında benzersiz ve dikey bir ilişki kurduğunu belirterek, bu bölümün "*Devletlere, Mahkemenin yargı yetkisi kapsamındaki suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında "tam iş birliği yapma" gibi koşulsuz bir yükümlülük yükle(diği)*" sonucuna varmıştır⁵⁷. Bu bağlamda madde 88'e göre taraf devletler, bu bölümde öngörülen tüm iş birliği türlerini, kendi ulusal hukuklarında uygulanabilir hale getirilmekle yükümlüdür⁵⁸. UCM'nin devletlere bıraktığı bu takdir payına rağmen iş birliğini yapıp yapmama konusunda devletlerin takdir yetkisi yoktur⁵⁹. Devletler, ulusal hukuklarında gerekli düzenlemeleri yapılmamış olsa da devletlerin iş birliği yükümlülüğü vardır⁶⁰. Dolayısıyla madde 88, iş birliği talebinin ulusal hukuka uygun olmaması veya ulusal hukukta gerekli mekanizmanın bulunmaması gerekçesiyle bu talebinin reddedilmesine imkân tanıyan bir hüküm olarak yorumlanmamalıdır. Bununla birlikte madde 88,

accessed 10 June 2025; Schabas (n 27) *The International Criminal Court: A Commentary* 1276. Ayrıca bkz Regulations of the Court, Adopted by the judges of the Court on 26 May 2004, As amended on 2 November 2011 Date of entry into force of amendments: 29 June 2012 Official documents of the International Criminal Court ICC-BD/01-03-11, Regulation 107.

53 Bkz Schabas (n 27) *The International Criminal Court: A Commentary* 1276

54 Bkz Claus Kieß and Kimberly Prost, 'Article 87 Requests for Cooperation: General Provisions' (2015) ssrn <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2576455> accessed 16 August 2025 1517, 1529.

55 Bkz Zeynep Erhan Bulut, 'Devletlerin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile İş Birliği Yükümlülüklerinin İhlali ve Yaptırım Mekanizmaları' (2024) 4(2) KHM 703, 712.

56 *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al-Bashir*, Judgment in the Jordan Referral re Al-Bashir Appeal, No: ICC-02/05-01/09 OA2 Date: 6 May 2019 para. 143.

57 *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, Public Redacted Version of "Decision on Mr Bemba's Preliminary Application for Reclassification of Filings, Disclosure, Accounts, and Partial Unfreezing of Mr Bemba's Assets and the Registry's Request for Guidance" 18 October 2018, No: ICC-01/05-01/08 Date: 20 November 2018 para. 9.

58 Ayrıca bkz Decision on the Prosecution's Revised Cooperation Request (n 24) para. 47.

59 Bkz O. Owiso, 'Responsibility for Property and Assets Frozen or Seized upon Request by the International Criminal Court' in R. Barbosa, F. Mazzacua and M. Ochi (eds), *Contemporary Challenges and Alternatives to International Criminal Justice* (Maastricht University 2022) 122.

60 *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcissei, Decision on Requests to Exclude Dutch Intercepts and Call Data Records, No: ICC-01/05-01/13 Date: 29 April 2016, para. 17.

hangi somut adımların atılması gerektiğine dair açık bir düzenleme getirmemektedir ve iş birliğinin hangi usullerle gerçekleştirileceği ulusal hukuklara bırakılmaktadır. Bu kapsamda taraf devletler, UCM'nin verdiği dondurma, el koyma, onarım, para cezası ve müsadere kararlarını ulusal usuller çerçevesinde ve üçüncü kişilerin haklarını gözeterek uygulamakla yükümlüdür.

Usul ve Delil Kurallarına göre, Mahkemenin dairelerinden gelen iş birliği talepleri ile devletlerden bu taleplere verilen yanıtlar, bilgiler ve belgeler Kayıt Bürosu tarafından yürütülürken; Savcı tarafından doğrudan yapılan iş birliği talepleri ile bunlara verilen yanıtlar ve belgeler Savcılık Ofisi tarafından yerine getirilir⁶¹. İş birliği talebi madde 87'ye göre, taraf devletin belirleyeceği “*diplomatik kanal veya başka uygun bir kanal aracılığıyla*” sunulur ve gerektiğinde iş birliği talepleri Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (Interpol) veya bir bölgesel kuruluş aracılığıyla da gerçekleştirilebilir. Talebin yerine getirilmesi için açıklama yapılmasının gerekli olduğu durumlar hariç ilgili devlet, iş birliği taleplerini gizli tutmakla yükümlüdür⁶². UCM de talepte belirtilen soruşturma ve işlemler için gerekli olan durumlar dışındaki tüm belgelerin ve bilgilerin gizliliğini sağlamakla yükümlüdür⁶³.

Ulusal hukuklardaki eksiklikler nedeniyle devletlerin iş birliği yapmaktan kaçınmaları Statü tarafından kabul edilmez ve bu nedenle taraf devletlerden, iş birliği yükümlülüğünü gerçekleştirmek için gerekli tüm tedbirleri almaları beklenir⁶⁴. Roma Statüsü madde 93(4)'e göre, bir taraf devlet, ulusal güvenliğiyle ilgili olması koşuluyla herhangi bir belgenin sunulması veya bir delilin açıklanmasına ilişkin iş birliği talebini kısmen veya tamamen reddedebilir. Bunun yanında, UCM'nin iş birliği talebi, ilgili devletin anayasal düzeydeki temel bir hukuki ilkesini ihlal ediliyorsa, devletin bu talebi doğrudan reddetmesi yerine, UCM ile müzakere etmesi gerekmektedir⁶⁵. UCM madde 93(1) ile madde 99(1)'in birlikte okunması gerektiğini ve her iki hükmün de iş birliği taleplerini ulusal hukuk usulleri çerçevesinde uygulanmasının kolaylaştırılmasını öngördüğünü ifade etmiştir; ayrıca ulusal hukuk düzenlemeleri, UCM'den gelen taleplerin uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte olması gerekmektedir⁶⁶. Ancak bir taraf devlet, iş birliği talebini engelleyebilecek veya önleyebilecek sorunlar tespit etmesi halinde, bu devletin söz konusu sorunu çözmek için UCM ile derhal istişarede bulunması zorunludur⁶⁷.

Roma Statüsü'nün ne madde 57(3)(e) ve madde 93(1)(k)'de ne de diğer maddelerinde bir devletin UCM'nin iş birliği talebine ne kadar sürede yanıt vermesi gerektiğine dair belirli bir zaman aralığı

61 Rules of Procedure and Evidence (n 14) madde 176.

62 Roma Statüsü madde 87(3).

63 Roma Statüsü madde 93(8)(a).

64 Olympia Bekou and Katerina Katsimardou Miariti, 'International Criminal Law Guidelines: Implementing the Rome Statute of the International Criminal Court' (2017) Centre for International Law Research and Policy <<https://www.legal-tools.org/doc/e05157>> accessed 06 August 2025 83.

65 Kai Ambos, 'The International Criminal Court and the Traditional Principles of International Cooperation in Criminal Matters' (1998) IX The Finnish Yearbook of International Law 413, 422.

66 *The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta*, Decision on Prosecution's Applications for a Finding of Non-compliance Pursuant to Article 87(7) and for an Adjournment of the Provisional Trial Date, No: ICC-01/09-02/11 Date: 31 March 2014 para. 31. Ayrıca bkz Valerie Oosterveld, Mike Perry and John McManus, 'The Cooperation of States With the International Criminal Court' (2001) 25 Fordham International Law Journal 767, 791.

67 Roma Statüsü madde 96(3) ve madde 97.

belirtmemektedir. Fakat mevcut teknolojinin mülk ve malvarlığının Mahkemenin erişiminden kısa sürede kaçırılmasına olanak sağladığı için UCM, ilgili kişilerin “malvarlıklarının ve mülklerin mümkün olan en kısa sürede tespit edilmesi, izlenmesi, dondurulması veya el konulmasının gerekli olduğunu” ifade etmiştir⁶⁸.

İş birliği yükümlülüğünün Roma Statüsü’nde iki istisnası öngörülmüştür. İlk istisna Statü madde 94’te düzenlenmektedir. Buna göre bir devlet, UCM’nin iş birliği talebini yerine getirirken, bu talebin ülkesinde yürütülmekte olan bir soruşturma veya kovuşturmayı etkileyecek olması durumunda, UCM ile kararlaştırılan süre içinde iş birliği talebini erteleyebilir. Ancak bu erteleme, ilgili soruşturma veya kovuşturmanın tamamlanması için gerekli olan süreyi aşamaz. İkinci istisna ise Statü madde 95’te yer almaktadır. Eğer Roma Statüsü çerçevesinde mahkeme önünde bir kabul edilebilirlik itirazı söz konusuysa ilgili devlet iş birliği talebini, UCM bu konuda karar verene kadar erteleyebilir. Fakat UCM, savcıya delillerin toplanması konusunda özel olarak izni verdiyse, ilgili devletin bu durumda erteleme hakkı bulunmamaktadır.

B. İŞ BİRLİĞİ TALEBİNE UYULMAMASI

UCM’nin iş birliği talebine devletler yüksek oranda uymuş⁶⁹ olsa da iş birliği yapmayan devletler de mevcuttur⁷⁰. İş birliğine uymayan devletlerle ilgili olarak Roma Statüsü bir yaptırım mekanizması öngörmektedir. Bu doğrultuda Roma Statüsü madde 87(7)’ye göre bir devlet, UCM’nin iş birliği talebine uymayıp mahkemenin görevini yapmasına engel olursa, UCM bu duruma ilişkin bir tespitte bulunarak Taraf Devletler Meclisine veya Güvenlik Konseyine bildirimde bulunabilir. Yine madde 87(5)’e göre, Mahkeme ile *ad hoc* bir düzenleme veya anlaşma yapmış olan taraf olmayan bir devletin, bu düzenleme uyarınca iletilen taleplere uymaması halinde UCM, bunu Taraf Devletler Meclisine veya Güvenlik Konseyine havale edebilir⁷¹. Burada UCM’nin bildirim zorunluluğu yoktur ve mahkeme takdir yetkisine sahiptir⁷². UCM’ye göre, madde 87(7)’nin amacı iş birliğini teşvik etmektir;

68 *The Prosecutor v. Francis Kirimi Muthaura, Uhuru Muigai Kenyatta and Mohammed Hussein Ali*, Decision Ordering the Registrar to Prepare and Transmit a Request for Cooperation to the Republic of Kenya for the Purpose of Securing the Identification, Tracing and Freezing or Seizure of Property and Assets of Francis Kirimi Muthaura, Uhuru Muigai Kenyatta and Mohammed Hussein Ali, No: ICC-01/09-02/11 Date: 5 April 2011 para. 9.

69 Assembly of States Parties, Report of the Court on Cooperation, ICC-ASP/18/16, 21 October 2019 para. 25; The Assembly of States Parties, Report of the Court on Cooperation, ICC-ASP/22/24, 26 October 2023 para. 12. Roma Statüsü madde 112’ye göre her taraf devletin, Taraf Devletler Meclisi’nde birer temsilcisi bulunur ve Taraf Devletler Meclisi, UCM’nin idari denetim ve yasama organıdır.

70 İş birliğine uylmayan karar örnekleri bkz *the Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, Decision Pursuant to Article 87(7) of the Rome Statute on the Refusal of the Republic of Chad to Comply with the Cooperation Requests Issued by the Court with Respect to the Arrest and Surrender of Omar Hassan Ahmad Al Bashir, No: ICC02/0501/09 Date: 13 December 2011; *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, Corrigendum to the Decision Pursuant to Article 87(7) of the Rome Statute on the Failure by the Republic of Malawi to Comply with the Cooperation Requests Issued by the Court with Respect to the Arrest and Surrender of Omar Hassan Ahmad Al Bashir, No: ICC-02/05-01/09 Date: 13 December 2011; *The Prosecutor v. Ahmad Muhammad Harun (“Ahmad Harun”) and Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman (“Ali Kushayb”)*, Decision Informing the United Nations Security Council About the Lack of Cooperation by the Republic of the Sudan No: ICC-02/05-01/07 25 May 2010.

71 Ayrıca bkz Prost (n 52) 74.

72 *The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta*, Judgment on the Prosecutor’s Appeal against Trial Chamber V(B)’s “Decision on Prosecution’s Application for a Finding of Non-compliance under Article 87(7) of the Statute” No: ICC-01/09-02/11

bu nedenle bu madde her iş birliği eksikliği durumunda standart olarak uygulama alanı bulmaz ve yalnızca UCM'nin somut koşullarda iş birliğini sağlamanın en etkili yolu olduğuna kanaat getirdiği durumlarda başvurulması gereken bir yoldur⁷³. UCM'ye göre, Roma Statüsü madde 88 uyarınca iş birliğinin sağlanması için uygun prosedürlerin bulunmaması ya da geçerli bir gerekçe olmaksızın harekete geçilmemesi veya gecikilmesi sonucu ortaya çıkan uyumsuzluk, iş birliği yükümlülüğünün ihlali anlamına gelir ve bu husus, koşullara bağlı olarak, Statü madde 87(7) çerçevesinde ilgili devletin iş birliğini yapmadığının tespitini ve konunun havalesini gerekli kılabılır⁷⁴. Sonuç olarak, madde 87(5) ile 87(7) UCM'ye, iş birliği yükümlülüklerini yerine getirmeyen devletler hakkında Taraf Devletler Meclisine veya Güvenlik Konseyine bildirimde bulunma imkânı tanımaktadır.

İş birliği yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir devletin durumunun Taraf Devletler Meclisine havale edilmesi halinde, Roma Statüsü madde 112(2)(f) uyarınca, Meclis, Statü madde 87(5) ve (7)'de düzenlenen iş birliği yapmama ile ilgili her türlü konuyu inceleme yetkisine sahiptir. Taraf Devletler Meclisi'nin iş birliğini yapmama durumlarında atacağı adımlar siyasi ve diplomatik nitelikte olup yargısal değildir⁷⁵.

Taraf Devletler Meclisi, resmi ve gayri resmi olarak iki farklı şekilde hareket edebilir. İş birliği yapmama durumlarında Taraf Devletler Meclisinin harekete geçmesi gereken iki durum olabilir: (a) Mahkeme, Roma Statüsü madde 87 çerçevesinde iş birliği yapmama konusunu Taraf Devletler Meclisine havale etmişse; ve (b) İstisnai durumda Mahkeme henüz konuyu Taraf Devletler Meclisine havale etmemiş olsa da, özellikle tutuklama ve teslim talebi gibi ciddi ve belirli bir iş birliği yapmama olayının gerçekleşmekte olduğu veya gerçekleşmek üzere olduğuna dair gerekçeler varsa Taraf Devletler Meclisi'nin acil müdahalesi iş birliğini sağlayabilir⁷⁶. İlk senaryoda süreç Mahkemenin iş birliği yapmama konusunda Taraf Devletler Meclisine yönelik bir kararıyla başlar ve bu resmi prosedürdür. İkinci durum, gayri resmi nitelikte olduğu için diplomatik ve siyasi düzeydeki adımlardır. Mahkeme kararından sonra da hangi adımların atılması gerektiği detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre⁷⁷; Taraf Devletler Meclisi, öncelikle acil bir Büro toplantısı düzenleyerek durumu değerlendirir ve ek adımları belirler. Taraf Devletler Meclisi Başkanı, iş birliği yapmayan devlete resmi uyarı mektupları gönderir ve bu mektuplar tüm taraf devletlere iletilir. Bu mektuplar ilgili devlete iş birliği yükümlülüklerini hatırlatarak devlet görüşlerini sunmaya davet eder⁷⁸. İş birliği talep edilen devletin temsilcisi toplantıya davet edilerek görüşleri alınır ve gerekirse, Taraf Devletler Meclisi kamuya açık

OA 5 Date: 19 August 2015 paras. 49 ve 53.

73 ibid paras. 51 ve 53.

74 ibid para. 30.

75 The Assembly of States Parties, ICC-ASP/17/Res.5 Strengthening the International Criminal Court and the Assembly of States Parties, ICC-ASP/17/20, Adopted at the 13th Plenary Meeting, on 12 December 2018, Annex II Assembly Procedures Relating to Non-cooperation para. 6.

76 ibid para. 7.

77 ibid para. 14.

78 Dapo Akande and Talita de Souza Dias, 'Cooperation with the ICC What the Security Council and ASP Must Do' (ISS Africa Report 2019) 12.

toplantı düzenlenmesine karar verebilir. Mahkeme kararı, Taraf Devletler Meclisi'nin genel karar metninde yer alarak gelecekte iş birliğini geliştirmek amacıyla raporlar ve öneriler hazırlanır⁷⁹.

Taraf Devletler Meclisi'nin aldığı kararlar da somut ve etkili olmaktan uzak olup iş birliği yapmayan devletlerle diyaloga girme gibi yumuşak ve diplomatik girişimler, ilgili devletleri iş birliğine teşvik etmemektedir⁸⁰. Kreß ve Prost'a göre Taraf Devletler Meclisi, iş birliğine uymayan devletlere karşı ekonomik yaptırımlar uygulayabilir; ancak ilgili devletlerin iş birliği yapmaması halinde “*bireysel olarak nasıl ve hangi ölçüde tepki verebileceği sorusu*” belirsizdir⁸¹. Diğer bir ifadeyle, Taraf Devletler Meclisi, iş birliğine yanaşmayan devletler için gerekli çoğunluğu sağlayamaması halinde, üye devletlerden birinin bireysel olarak yaptırım uygulayıp uygulamayacağı açık değildir⁸². Fakat Roma Statüsü madde 87(7) ile madde 112 (2)(f) birlikte değerlendirildiğinde, kolektif tepkinin tercih edildiği görülmektedir⁸³. Aslında iş birliğinin sağlanmasındaki asıl etki, ilgili devletlerin “*uluslararası yaşamın diğer alanlarından dışlanma tehdidi*” ile karşı karşıya kalma olasılığında yatmaktadır⁸⁴.

UCM'nin iş birliğine uyulmaması durumunda konu Güvenlik Konseyine havale edilmişse, Taraf Devletler Meclisi Başkanı, Güvenlik Konseyine resmi yazı göndererek iş birliğinin teşvik edilmesini talep eder. BM Güvenlik Konseyi, VII. Bölüm kapsamında uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olduğunda, tüm BM üyelerini bağlayıcı kararlar alabilme yetkisine sahiptir⁸⁵. Bu yetki, doğrudan BM Şartı'ndan kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda Güvenlik Konseyi, UCM'ye taraf olmayan devletler de dahil olmak üzere BM üyelerini iş birliğine zorlayabilir⁸⁶. Bu iş birliğine soruşturmalar ve delil toplamaya ek olarak, tutuklama emirlerinin uygulanması ve şüphelilerin malvarlıklarının tespiti gibi konular da dahildir⁸⁷. Bu bağlamda Güvenlik Konseyi günümüze kadar ekonomik ve ticari yaptırımlardan, silah ambargoları, seyahat ve finansal kısıtlamalar gibi çeşitli yaptırımlar uygulamıştır⁸⁸. Ancak uygulamada BM Güvenlik Konseyinin, Mahkeme ile iş birliği yükümlülüklerini yerine getirmeyen devletlere karşı herhangi bir resmî yaptırım uygulamadığı kararlar da vardır⁸⁹. Bu durum, UCM'nin iş birliği eksikliğini Güvenlik Konseyine havale etmesinin,

79 The Assembly of States Parties, ICC-ASP/17/Res.5 (n 75) para. 14.

80 G. Sluiter and S. Talontsi (2016). ‘Credible and Authoritative Enforcement of State Cooperation with the International Criminal Court’ in O. Bekou and D. J. Birkett (eds), *Cooperation and the International Criminal Court: Perspectives from Theory and Practice* (Brill/Nijhoff 2016) 108.

81 Kreß and Prost (n 54) 1547.

82 Erhan Bulut (n 55) 728.

83 Kreß and Prost (n 54) 1545; Erhan Bulut (n 55) 728.

84 Rod Rastan, ‘Testing Co-operation: The International Criminal Court and National Authorities’ (2008) 21 Leiden Journal of International Law 431, 439-40

85 BM Şartı madde 39. Ayrıca bkz BM Şartı madde 25, madde 103.

86 Rastan (n 84) 443-4. UCM, Roma Statüsü ile BM Şartı hükümlerinin karşılıklı olarak hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla BM ile iş birliği yapmayı taahhüt eden bir antlaşma imzalamıştır (Negotiated Relationship Agreement between the International Criminal Court and the United Nations, Entry into Force: 04.10.2004, ICC-ASP/3/Res.1).

87 United Nations Security Council, 849th Meeting Wednesday, 17 October 2012, New York, S/PV.6849 5.

88 United Nations Security Council, ‘Sanction’ <<https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/information>> accessed 14 August 2025.

89 Bkz *the Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, Decision Informing the United Nations Security Council and the Assembly of the States Parties to the Rome Statute about Omar Al-Bashir's Recent Visit to the Republic of Chad, No: ICC-02/05-01/09 Date: 27 August 2010; *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, Decision Informing the

her zaman yaptırım kararına yol açacağı anlamına gelmediğini göstermektedir. Neticede, BM Güvenlik Konseyinin Roma Statüsü kapsamında iş birliği eksikliğini gidermede önemli bir rolü bulunmasına rağmen uygulamada, Konseyin UCM ile iş birliğini reddeden devletlere yönelik doğrudan yaptırım uygulamadığı kararlar da mevcuttur. Bu durum, iş birliğini sağlamada Güvenlik Konseyinin bağlayıcı kararlarından ziyade, devletleri iş birliğine teşvik etme amacı olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Malvarlığının dondurulması UCM uygulamasında geçici ve koruyucu bir tedbir niteliği taşımakta olup, mağdurların haklarının korunması ve olası müsadere kararlarının etkin şekilde uygulanabilmesi için kullanılmaktadır. Dondurma işlemi, temelde mahkûmiyet öncesinde mağdurların zararlarının giderimi amacına hizmet eder. Mahkûmiyet sonrasında ise müsadere ve mağdurların zararlarının tazminini temin eden tamamlayıcı bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Malvarlığının dondurulması UCM sisteminde soruşturma ve ön yargılama aşamasında ve mahkûmiyet sonrasında talep edilebilir. Bu doğrultuda malvarlığının dondurulmasına ilişkin süreç yalnızca mahkemenin yargılama aşamasındaki kararlarına değil, doğrudan Savcılığın soruşturma yetkilerine de dayanmaktadır. Roma Statüsü madde 54(2)(a)'ya göre Savcılık, soruşturmanın başlatılmasından sonra devletlerden malvarlığının tespiti, izlenmesi, dondurulması ve el konulması işlemlerine dair iş birliği talep edebilir.

Malvarlığının dondurulması, ön yargılama aşamasında UCM açısından geçici bir koruyucu bir tedbir olup suç gelirlerinin veya suçta kullanılan araçların müsaderesinden önce uygulanır. Bu süreç, malvarlıklarının tespit edilmesi, izlenmesi ve korunmasını sağlar. Fakat malvarlığının dondurulması, otomatik olarak müsadereyi doğurmaz. Müsadere kararı için ise suçla malvarlığı arasında somut bir bağın kurulması gerekir. Roma Statüsü madde 57(3)(e) ve madde 93(1)(k) ile Usul ve Delil Kuralları, UCM'nin mağdurların nihai yararı için koruyucu tedbirler almasına imkân tanımaktadır. İlk başta bu düzenlemelerin yalnızca 77(2)(b) maddesinde öngörülen cezai müsadere amacıyla sınırlı olduğu yönünde görüşler olsa da *Lubanga*, *Kenyatta* ve *Kilolo* davaları ile Temyiz Dairesi'nin 2016 yılındaki içtihadı, bu hükümlerin geniş yorumlanması gerektiğini ortaya koymuştur. Buna göre, UCM, koruyucu tedbirlerin tüm malvarlıklarına uygulanabileceği görüşünü kabul etmiştir. Neticede hem soruşturma aşaması hem de ön yargılama aşamasındaki malvarlığının dondurulması özellikle de mağdurların gelecekteki onarım haklarını korumak için önemlidir.

United Nations Security Council and the Assembly of the States Parties to the Rome Statute about Omar Al-Bashir's presence in the Territory of the Republic of Kenya, No: ICC-02/05-01/09 Date: 27 August 2010. Ayrıca bkz International Criminal Court, Statement to the United Nations Security Council on the Situation in Darfur, Pursuant to UNSCR 1593 (2005), Statement: 29 June 2015 < <https://www.icc-cpi.int/news/statement-united-nations-security-council-situation-darfur-pursuant-uns-1593-2005> > accessed 16 August 2025. Ayrıca bkz Annika Jones, (2016) 'Non-cooperation and the Efficiency of the International Criminal Court' in O. Bekou and D. J. Birkett (eds), Cooperation and the International Criminal Court: Perspectives from Theory and Practice (Brill/Nijhoff 2016) 185-209; Sluiter and Talontsi (n 80) 104, 105; Erhan Bulut (n 55) 729.

UCM'nin mahkûmiyet sonrası verdiği malvarlığının dondurulması kararları hem cezalandırıcı hem de onarıcı bir yönü vardır. Roma Statüsü madde 75 uyarınca, mağdurlar lehine onarıma hükmedilmesi, UCM'nin mağdurların uğradığı zararları gidermeye yönelik temel araçlarından biridir ve söz konusu onarım kararlarının uygulanabilmesi ise çoğu zaman malvarlığının dondurulması, el konulması veya müsaderesi gibi tedbirlerle doğrudan bağlantılıdır.

UCM'nin bir icra mekanizması yoktur. Bu nedenle de yalnızca mahkûmiyet kararının verilmesi aşamasında değil, kararın icrası, malvarlıklarının dondurulması ve mağdurların zararlarının tazmin edilmesi gibi süreçlerde taraf devletlerin iş birliği gereklidir. Taraf devletler açısından iş birliği yükümlülüğü, devletlerin takdirine bırakılmamıştır ve “tam iş birliği” yapma yükümlülüğü Statüde açıkça düzenlenmiştir. Taraf olmayan devletler ise gönüllülük çerçevesinde yapmış oldukları *ad hoc* anlaşma temelinde iş birliği yükümlülüğü altına girebilirler. Ancak Statü Mahkeme ile iş birliğinin ertelenmesi veya reddedilmesi gibi istisnalar da getirmiştir. Bu da iş birliği mekanizmasının zayıf yönlerindendir.

İş birliğine yönelik taleplerin yerine getirilmemesi halinde UCM durumu Taraf Devletler Meclisine veya Güvenlik Konseyine havale edebilir. Taraf Devletler Meclisi aracılığıyla diplomatik baskı uygulamak UCM'nin başvurabileceği bir yoldur. Güvenlik Konseyine havale ise daha etkili bir yol olmasına rağmen genellikle Konseyin ilgili devletlere karşı yaptırım uygulamadığı görülmektedir. Malvarlığı dondurma sisteminin etkin bir şekilde işleyebilmesi için devletlerin iş birliği zorunludur. Bu çerçevede ekonomik yaptırımlar veya uluslararası toplumdan dışlama gibi daha etkili yolların olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akande D and Dias T d S, ‘Cooperation with the ICC What the Security Council and ASP Must Do’ (ISS Africa Report 2019).
- Aksar Y, *Uluslararası Ceza Hukuku* (Seçkin 2022).
- Aksar Y, *Uluslararası Hukuk II* (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin 2023).
- Ambos K, ‘The International Criminal Court and the Traditional Principles of International Cooperation in Criminal Matters’ (1998) IX The Finnish Yearbook of International Law 413.
- Bassiouni M C and Schabas W A, *The Legislative History of the International Criminal Court* (Second Revised and Expanded Edition, Brill 2016).
- Bekou O and Miariti K K
- ‘International Criminal Law Guidelines: Implementing the Rome Statute of the International Criminal Court’ (2017) Centre for International Law Research and Policy <<https://www.legal-tools.org/doc/e05157> > accessed 06 August 2025.
- Birkett D J, *Asset Freezing at the International Criminal Court and the United Nations Security Council: A legal Protection Perspective* (Eleven International Publishing 2021).
- Çaşın M H, *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları* (2. Baskı, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi 2020).
- Çakan S, ‘Mağdurlar için Güven Fonu’ (2021) 8(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 361.
- Çakan S, *Uluslararası Hukukta Bireyin Onarım Hakkı* (Astana Yayınları 2021).

- Erhan Bulut Z, 'Devletlerin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile İş Birliği Yükümlülüklerinin İhlali ve Yaptırım Mekanizmaları' (2024) 4(2) KHM 703.
- Eser A, 'Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kurulması: Roma Statüsünün Ortaya Çıkışı ve Temel Özellikleri' in Feridun Yenisey (ed), *Uluslararası Ceza Divanı* (Arıkan 2007) (Çeviren: Faruk Turhan).
- Gündüz A, *Milletlerarası Hukuk* (11. Baskı, Savaş Yayınevi 2021) (Reşat Volkan Günel(ed)).
- Jones A, 'Non-cooperation and the Efficiency of the International Criminal Court' in O. Bekou and D. J. Birkett (eds), *Cooperation and the International Criminal Court: Perspectives from Theory and Practice* (Brill/Nijhoff 2016).
- Kreß C and Prost K, 'Article 87 Requests for Cooperation: General Provisions' (2015) ssrn <[https:// papers. ssrn. com/ sol3/ papers.cfm? abstract_id= 2576455](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2576455) > accessed 16 August 2025, 1517.
- Kul M C, *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Tecavüz (Saldırı) Suçu* (On İki Levha Yayıncılık 2016).
- Martinez M G, 'Forfeiture of Assets at the International Criminal Court; The Short Arm of International Criminal Justice' (2014) 12(2) Journal of International Criminal Justice 193.
- Oosterveld V, Perry M and McManus J, 'The Cooperation of States With the International Criminal Court' (2001) 25 Fordham International Law Journal 767.
- Owiso O, 'Responsibility for Property and Assets Frozen or Seized upon Request by the International Criminal Court' in R. Barbosa, F. Mazzacua and M. Ochi (eds), *Contemporary Challenges and Alternatives to International Criminal Justice* (Maastricht University 2022).
- Önok R M, 'UCD'nin Görev Alanı ve Uygulanan Hukuk' in Feridun Yenisey (ed), *Uluslararası Ceza Divanı* (Arıkan 2007).
- Önok R. M, *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı* (Turhan Kitabevi 2003).
- Pavlidis G, 'Asset Recovery in the Context of International Criminal Court Proceedings in Light of FATF Standards' (2020) 30(4) Swiss Review of International and European Law 521.
- Pazarcı H, *Uluslararası Hukuk* (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 20. Bası, Turhan Kitabevi 2021).
- Pikis G M, *The Rome Statute for the International Criminal Court-Analysis of the Statute, the Rules of Procedure and Evidence, the Regulations of the Court and Supplementary Instruments* (Martinus/Nijhoff Publishers 2010).
- Prost K, 'Co-operation with the ICC: Arrests and Surrender, the Gathering of Evidence and Asset Forfeiture' (2009) 73-94 <<https://www.thecommonwealth-ilibrary.org/index.php/comsec/catalog/download/805/805/6451?inline=1> > accessed 10 June 2025.
- Rastan R, 'Testing Co-operation: The International Criminal Court and National Authorities' (2008) 21 Leiden Journal of International Law 431.
- REDRESS, Financial Accountability at the International Criminal Court: Compliance with ICC Asset Recovery Requests (2024).
- Schabas W A, *An Introduction to the International Criminal Court* (Third Edition, Cambridge University Press 2007).
- Schabas W A, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute* (Second Edition, Oxford University Press 2016).
- Scheffer D, 'The International Criminal Court' in W. A. Schabas and N. Bernaz (eds), *Routledge Handbook of International Criminal Law* (Routledge 2011).
- Simonato M, 'Confiscation and Fundamental Rights Across Criminal and Non-criminal Domains' (2017) 18 Era Forum 365.

Sluiter G and Talontsi, 'Credible and Authoritative Enforcement of State Cooperation with the International Criminal Court' in O. Bekou and D. J. Birkett (eds), *Cooperation and the International Criminal Court: Perspectives from Theory and Practice* (Brill/Nijhoff 2016).

Tezcan D, Erdem M R ve Önok M, *Uluslararası Ceza Hukuku* (Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2021).

Turhan F, 'Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi' in Feridun Yenisey (ed), *Uluslararası Ceza Divanı* (Arikan 2007).

Diğer Kaynaklar

Assembly of States Parties, Report of the Court on Cooperation, ICC-ASP/18/16, 21 October 2019.

ICC, 'Financial Investigations and Recovery of Assets' (2017) 5 < https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Freezing_Assets_ accessed 10 June 2025.

ICC, Regulations of the Office of the Prosecutor (2011), Date of entry into force: 23th April 2009.

ICC, Statement to the United Nations Security Council on the Situation in Darfur, Pursuant to UNSCR 1593 (2005), Statement: 29 June 2015 < <https://www.icc-cpi.int/news/statement-United-nations-security-council-situation-darfur-pursuant-unscr-1593-2005> > accessed 16 August 2025.

Negotiated Relationship Agreement between the International Criminal Court and the United Nations, Entry into Force: 04.10.2004, ICC-ASP/3/Res.1.

Regulations of the Court, Adopted by the Judges of the Court on 26 May 2004, As amended on 2 November 2011 Date of entry into force of amendments: 29 June 2012 Official Documents of the International Criminal Court ICC-BD/01-03-11.

The Assembly of States Parties, ICC-ASP/17/Res.5 Strengthening the International Criminal Court and the Assembly of States Parties, ICC-ASP/17/20, Adopted at the 13th Plenary Meeting, on 12 December 2018, Annex II Assembly Procedures Relating to Non-cooperation.

The Assembly of States Parties, Report of the Court on Cooperation, ICC-ASP/22/24, 26 October 2023.

The Prosecutor v Thomas Lubanga Dyilo, Decision Concerning Pre-Trial Chamber I's Decision of 10 February 2006 and the Incorporation of Documents into the Record of the Case against Mr Thomas Lubanga Dyilo, ICC-01/04-01/06-8-Corr, 24 February 2006.

The Prosecutor v. [Redacted], Judgment on the Appeal of the Prosecutor Against the Decision Of [Redacted], ICC-ACRed-01/16, 15-02-2016.

The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi, Reparations Order, No.: ICC-01/12-01/15 Date: 17 August 2017.

The Prosecutor v. Ahmad Muhammad Harun ("Ahmad Harun") and Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman ("Ali Kushayb"), Decision Informing the United Nations Security Council about the Lack of Cooperation by the Republic of the Sudan No: ICC-02/05-01/07 25 May 2010.

The Prosecutor v. Bosco Ntaganda, Decision on the Prosecution Application for a Warrant of Arrest, No: ICC-01/04-02/06 Date: 6 March 2007.

The Prosecutor v. Bosco Ntaganda, Reparations Order, No: ICC-01/04-02/06 Date: 8 March 2021.

The Prosecutor v. Francis Kirimi Muthaura, Uhuru Muigai Kenyatta and Mohammed Hussein Ali, Decision Ordering the Registrar to Prepare and Transmit a Request for Cooperation to the Republic of Kenya for the Purpose of Securing the Identification, Tracing and Freezing or Seizure of Property and Assets of Francis Kirimi Muthaura, Uhuru Muigai Kenyatta and Mohammed Hussein Ali, No: ICC-01/09-02/11 Date: 5 April 2011.

The Prosecutor v. Germain Katanga, Order for Reparations Pursuant to Article 75 of the Statute With One Public Annex (Annex I) and One Confidential Annex ex parte, Common Legal Representative of the Victims,

Office of Public Counsel for Victims and Defence Team for Germain Katanga (Annex II), No: ICC-01/04-01/07 Date: 24 March 2017.

The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcisse Arido, Decision on Mr Kilolo's "Notice of Appeal against the Decision of the Single Judge ICC01/0501/13-743Conf-Exp" dated 10 November 2014 and on the Urgent Request for the Partial Lifting of the Seizure on Mr Kilolo's Assets dated 24 November 2014, No: ICC-01/05-01/13, 1 December 2014.
The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, Decision on the Prosecutor's Application for a Warrant of Arrest, Article 58, No: ICC-01/04-01/06 Date: 10 February 2006.

The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcisse Arido, the 'Requête de la défense aux fins de levée du gel des avoirs de Monsieur Aimé Kilolo Musamba', No: ICC-01/05-01/13, 17 November 2015.

The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcisse Arido, Decision on Requests to Exclude Dutch Intercepts and Call Data Records, No: ICC-01/05-01/13 Date: 29 April 2016.

The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Public Redacted Version of "Decision on Mr Bemba's Preliminary Application for Reclassification of Filings, Disclosure, Accounts, and Partial Unfreezing of Mr Bemba's Assets and the Registry's Request for Guidance" 18 October 2018, No: ICC-01/05-01/08 Date: 20 November 2018.

The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir, Corrigendum to the Decision Pursuant to Article 87(7) of the Rome Statute on the Failure by the Republic of Malawi to Comply with the Cooperation Requests Issued by the Court with Respect to the Arrest and Surrender of Omar Hassan Ahmad Al Bashir, No: ICC-02/05-01/09 Date: 13 December 2011.

The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir, Decision Informing the United Nations Security Council and the Assembly of the States Parties to the Rome Statute about Omar Al-Bashir's recent visit to the Republic of Chad, No: ICC-02/05-01/09 Date: 27 August 2010.

The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir, Decision Informing the United Nations Security Council and the Assembly of the States Parties to the Rome Statute about Omar Al-Bashir's Presence in the Territory of the Republic of Kenya, No: ICC-02/05-01/09 Date: 27 August 2010.

The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, Judgment in the Jordan Referral re Al-Bashir Appeal, No: ICC-02/05-01/09 OA2 Date: 6 May 2019.

The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, Order For Reparations, ICC-01/04-01/06-3129-AnxA 03 March 2015.

The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta, Decision on Prosecution's Applications for a Finding of Non-compliance Pursuant to Article 87(7) and for an Adjournment of the Provisional Trial Date, No: ICC-01/09-02/11 Date: 31 March 2014.

The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta, Decision on the Implementation of the Request to Freeze Assets, No: ICC-01/09/02/11, 8 July 2014.

The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta, Judgment on the Prosecutor's Appeal against Trial Chamber V (B)'s "Decision on Prosecution's Application for a Finding of Non-compliance under Article 87(7) of the Statute", No: ICC-01/09-02/11 OA 5 Date: 19 August 2015.

The Prosecutor v. Uhuru Mulgai Kenyatta, Decision on the Prosecution's Revised Cooperation Request, No: ICC-01/09-02/11 Date: 29 July 2014.

The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir, Decision Pursuant to Article 87(7) of the Rome Statute on the Refusal of the Republic of Chad to Comply with the Cooperation Requests Issued by the Court

with Respect to the Arrest and Surrender of Omar Hassan Ahmad Al Bashir, No: ICC02/0501/09
Date: 13 December 2011.

United Nations Office On Drugs And Crime, Manual On International Cooperation for the Purposes of
Confiscation of Proceeds of Crime (2012).

United Nations Security Council, 'Sanction' <<https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/information>>
accessed 14 August 2025.

United Nations Security Council, 849th Meeting Wednesday, 17 October 2012, New York, S/PV.6849.